

власності нематеріальних благ. Так, на думку І.В. Спасибо-Фатєєвої, традиційне право власності, коло об'єктів якого обмежено виключно тілесними речами, не відповідає потребам цивільного обігу [5]. Таку позицію активно підтримує С.І. Шимон, яка вважає, що розвиток суспільства та науково-технічний прогрес спричинили появу майнових об'єктів, які є ближчими за своєю правовою природою до речей, ніж майнові права, і не являють собою ані майнові права, ані предмети матеріального світу, а отже, потребують власного місця в системі усталеного переліку об'єктів [6, с. 285].

Така ситуація повертає нас до питання про можливість поширення режиму власності на таке нематеріальне благо, як інформація, яке тривалий час дискутується в наукових дослідженнях.

Дискусія щодо можливості поширення на інформацію правового режиму власності викликана, зокрема, але не лише, визначенням концепції інформації в першій редакції Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року. У статті 38 указанного Закону, яка мала назву «Право власності на інформацію», було закріплено розуміння інформації як об'єкта права власності, що розкривалося через класичну тріаду «володіння, користування та розпорядження». У статті 39 того ж Закону інформація розумілася як товар, «об'єкт товарних відносин, що регулюються чинним цивільним та іншим законодавством».

Застосування до інформації класичної тріади правоможностей власника було піддано критиці на тій підставі, що нематеріальний характер та інші властивості інформації не дають змоги застосовувати до неї класичні принципи регулювання відносин власності. Так, О.В. Кохановська зазначає, що «поняття право власності на інформацію ... не може застосовуватися до нематеріального блага особливого роду, яким є інформація» [7]. Натомість вона пропонує іншу, специфічну, «тріаду правоможностей» для суб'єктів інформаційних правовідносин. До такої тріади, на думку дослідниці, варто віднести «створення (вироблення) інформації; передання й одержання інформації, використання інформації (включаючи її поширення та зберігання)» [7].

Проти поширення режиму права власності на інформацію виступав і Є.В. Петров, який наголошував на тому, що концепція права власності є незастосовною до інформації у зв'язку зі специфічними властивостями останньої, такими як нематеріальність, можливість необмеженого копіювання та відтворення, можливість одночасного

перебування в необмеженого кола осіб, неможливість застосування до інформації інститутів ввідикації та застави тощо [8]. Більшість з указаних заперечень є слушними, однак зазначимо, що за останні двадцять років відбулися значні зміни, що супроводжували розвиток інформаційного суспільства, змінюються види та форми інформації, вона наповнюється новим сенсом, з'являються нові способи її використання, у зв'язку з чим багато аспектів, які використовувалися раніше як заперечення можливості поширення на інформацію режиму права власності, утрачають свою актуальність. Наприклад, із розвитком онлайн-ігор з'являються нові об'єкти відносин – створені у віртуальній реальності речі, які за своєю сутністю є також видом існування інформації, але мають досить специфічні характеристики. Такі віртуальні об'єкти дедалі частіше стають об'єктами купівлі-продажу, застави, набувають властивостей, які дають змогу їх ідентифікувати й застосовувати до них інститут ввідикації тощо. Отже, в інформаційному суспільстві інформація модифікується, а тому набуває нових характеристик, раніше їй не властивих, що може змінити уявлення про її правову природу.

Проти розуміння інформації як різновиду власності виступають й англійські дослідники. Так, колишній суддя апеляційного суду Дж. Маммері у роботі «Property in the Information Age», аналізуючи справу *Fairstar Heavy Transport NV v Adkins* [9] щодо можливості заявляти вимоги власника на зміст електронних ділових листів, які зберігалися в комп'ютері відповідача, і низку інших справ стосовно інформації, доходить висновку про неможливість уважати інформацію різновидом власності. Він не виключає можливості поширення правового режиму власності на інформацію в майбутньому, але сьогодні не бачить для цього підстав. (Як єдиний виняток наводиться справа *Tucows v Renner* [10], де предметом судового розгляду було недобросовісне використання доменного імені. Справу вирішено на користь позивача, при цьому було зазначено, що доменне ім'я є особистою власністю, частиною нематеріальних активів (intangible property) позивача, більше ніж просто інформацією [11]. Цей висновок є важливим у контексті дослідження, тому вважаємо за необхідне відзначити його, адже це знову ж таки дає підстави для висновку, що деякі види інформації є специфічними та можуть розглядатися як виняток із загального правила).

Проміжну позицію в питанні співвідношення власності й інформації займає польський дослідник

Пржемислав Палка. Він висловлює слушну думку про необхідність розрізняти інформацію (data) як форму та інформацію як зміст. Автор підкреслює відмінності між цифровою формою (як електронна книга замість реальної (tangible) книги) й інформацією як знанням, яке може зберігатися в матеріальній формі, наприклад, на папері. Аналізуючи в такому світлі роботу Дж. Маммері, П. Палка зазначає, що якщо припустити, що наведена справа про витребування інформації, що містилася в електронних листах, мала місце років 30 тому, то в ній ішлося б не про витребування інформації, а про витребування паперових листів, тобто матеріальних предметів, які знаходяться в чужому володінні, а питання про інформацію, яка є змістом цих паперових листів, узагалі б не підіймалося. Проблема виникає тому, що електронні листи водночас й уміщують інформацію, і самі по собі є інформацією в тому сенсі, що складаються з бітів, тобто існують як інформація, але в сенсі «інформаційної технології», а не «інформаційної асиметрії» [12]. (Інформаційна асиметрія – це ситуація, при якій одна з груп учасників ринку володіє необхідною для ведення своїх справ інформацією, а інша не володіє) [13]. Отже, інформація сьогодні має подвійну природу й може розглядатися і як зміст, і як носій, тобто форма.

Разом із тим низка дослідників підтримувала доцільність поширення правового режиму власності на інформацію. Так, О.І. Яременко зазначав, що необхідність юридичного закріплення права власності на інформацію обумовлена саме розвитком інформаційного суспільства, у якому інформація перетворюється на товар. На думку дослідника, «включення інформації в економічний оборот є не єдиним фактором, що обумовлює необхідність урегулювання права власності на інформацію. Іншими тенденціями є необхідність захисту прав та інтересів особи, суспільства й держави в інформаційній сфері, поглиблення протиріччя між принципом свободи обігу інформації та таємницею особистого життя людини, захистом персональних даних, наявністю значної кількості інформаційних ресурсів» [14]. Учений зазначав, що поширення режиму права власності на окремі види інформації є необхідним для забезпечення її правового захисту [14].

Позицію про необхідність поширення правового режиму права власності в умовах активного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій на інформацію та, зокрема, на персональні дані підтримували В.М. Брижко й О.А. Баранов [15].

В.О. Копилов серед властивостей інформації як об'єкта права згадував «властивість інформаційної речі (інформаційного об'єкта), що проявляється як поєднання інформації і носія, на якому ця інформація закріплена» [16, с. 49–51].

Навіть після відмови від поширення режиму права власності на інформацію на законодавчому рівні деякі дослідники продовжують зазначати, що за певних обставин інформація може розглядатися як об'єкт права власності. Так, Ю.О. Заїка та В.Л. Скрипник указують, що «інформація в уречевленій формі може виступати об'єктом цивільно-правових договорів щодо передачі у власність (купівлі-продажу, міни, дарування), у тимчасове користування (найму, позики), на надання послуг, виконання робіт, а також успадковуватися, виступати як внесок у статут господарського товариства» [17, с. 244]. Форма фіксації інформації, на думку дослідників, «впливає на її оцінку як достовірної, а зафіксована інформація набуває своєрідних речових ознак і виступає як індивідуально визначена, подільна, споживна річ, яка за певних умов може приносити дохід» [17, с. 244].

Говорячи про розуміння інформації як об'єкта права, слушними видаються деякі ознаки інформації, запропоновані Є.В. Петровим, а саме: наявність товарної форми та комерційної цінності, можливість переходу в порядку правонаступництва, перебування в цивільному обігу (не є таємницею чи невід'ємною від суб'єктів цивільного права) [8].

Також доцільними видаються пропозиції О.В. Кохановської щодо проявів інформації як об'єкта цивільного права. Зокрема, на думку вченої, інформацію можна розглядати як особисте немайнове благо, результат інтелектуальної творчої діяльності та як «інформаційний продукт, ресурс, документ, тобто об'єкт, який може бути інформаційним товаром і предметом будь-яких правочинів з урахуванням його особливостей і специфіки» [7]. Однак відразу зазначимо, що ці ознаки стосуються інформації в її традиційному розумінні, що сформувалося за часів, коли рівень розвитку інформаційних технологій був досить низьким і не давав підстав вести мову про різноманітність видів інформації з точки зору її властивостей. Інформація сприймалася лише як потенційне джерело знань, а не як форма існування певного явища.

В інформаційному суспільстві найважливішою характеристикою інформації стає її комерційна цінність і можливість бути товаром. Саме щодо інформації, що відповідає таким ознакам,

До специфічних ознак цифрових речей можна віднести такі:

1) нематеріальність – цифрові речі не мають тілесної субстанції, відповідно, на відміну від матеріальних речей не піддаються амортизації;

2) стійкість і визначеність – цифрові речі як сукупність даних мають стійкий незмінюваний характер, що надає їм властивостей індивідуально-визначеної речі;

3) економічна цінність – цифрові речі мають комерційну цінність, яка визначається попитом на них;

4) відчужуваність – цифрові речі можуть бути відділені від особи, яка їх передає, без можливості її тиражування, що визначає можливість розпорядження;

5) виключність – можливість контролю в певний момент часу лише однією особою (не беручи до уваги в цьому випадку провайдерів та операторів платформ, на яких розташовані такі об'єкти, оскільки останні хоч і в змозі в певних випадках контролювати цей об'єкт, однак роблять (чи принаймні повинні робити) це не для отримання користі, а з технічною метою). Отже, можна вважати, що стосовно цифрових речей можна здійснювати правоможність, аналогічну

володінню матеріальними предметами, – квазіволодіння;

6) неможливість або обмежена можливість копіювання – припускається, що цифрова річ існує в єдиному екземплярі, що має унікальні характеристики, при цьому неможливість дублювання визначається особливостями технологій, що застосовуються;

7) абсолютний характер – найповніша влада стосовно таких речей зосереджена в руках їх власника, який може усувати від посягань на них усіх третіх осіб і створювати в рамках належного йому права власності більш вузькі права, як-от: оренда, застава тощо. Однак тут варто враховувати наявність зобов'язального елементу в речовому праві стосовно таких об'єктів, який проявляється у відносинах користувачів з провайдерами. Із цим питанням пов'язана проблема так званої digital force, про яку йшлося в попередніх дослідженнях [21];

8) можливість знищення – на відміну від інформації в класичному розумінні, цифрові речі можуть бути знищені.

Звичайно, наведені ознаки не є вичерпними та можуть набувати своєї специфіки для окремих категорій цифрових речей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карцхия А.А. Гражданско-правовая модель регулирования цифровых технологий : дисс. ... докт. юрид. наук : 12.00.03. Москва, 2019. 394 с.
2. Мефодьева К.А. Цифровые данные как объект правового регулирования в Германии, США и России : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Москва, 2019. 228 с.
3. Рожкова М.А. Информациа как объект гражданских прав, или Что надо менять в гражданском праве. *Закон.ру*. 2018. 6 ноября. URL: <https://zakon.ru/blog/2018/11/06>.
4. Москалец М.А. Субъективные права и объекты права собственности. *Вестник Пермского университета. Серия «Юридические науки»*. 2010. Вып. 2(8). URL: <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/-28-2010/5-2010-12-01-13-31-58/-2-8-2010/62-subektivnye-prava-i-obekty-prava-sobstvennosti>.
5. Спасибо-Фатеева І.В. Трансформери власності в індивідуально-суспільному аспекті. *Вісник Академії правових наук України*. Харків : Право, 2006. № 1 (44). С. 91–100.
6. Шимон С.І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 664 с.
7. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2006. 39 с. URL: <http://referatu.net.ua/referats/7569/165907>.
8. Петров С.В. Інформація як об'єкт цивільно-правових відносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2003. 24 с.
9. Case *Fairstar Heavy Transport NV v Adkins*. [2013] EWCA Civ 886. URL: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2013/886.html>.
10. Case *Tucows. Com Co. v. Lojas Renner S.A.* [2011] ONCA 548. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=f861fbb2-9861-404f-aab5-2f06ac595a8c>.
11. Mummery J. Property in Information Age. *Modern studies in Property Law*. 2015. Vol. 8. P. 3–12.
12. Palka P. Virtual property: towards a general theory. PhD. Florence : European University Institute. 240 p. URL: http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/49664/Palka_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
13. Информационная асимметрия. URL: <http://www.economicportal.ru/ponyatiya-all/informaconnaya-assimetriya.html>.
14. Яременко О.І. Інформація як об'єкт права власності в Україні. *Правова інформатика*. 2008. № 4 (20). С. 15–22.
15. Баранов А.А., Брыжко В.М., Базанов Ю.К. Права человека и защита персональных данных. Киев : Государственный комитет связи и информатизации Украины, 2000. 280 с.
16. Копылов В.А. Информационное право. Москва : Юристъ, 2005. 512 с.
17. Заїка Ю., Скрипник В. Інформація в системі об'єктів цивільних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 240–245.
18. Побережник А. Гудвіл – грошове визначення ділової репутації компанії. *Юрист & Закон*. 2019. № 28. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012937.
19. Бюер В.М., Павельева О.Г. Информационное право : учебное пособие. Санкт-Петербург : ГУАП, 2006. Ч. 1. 116 с.
20. Мурзин Д.В. Ценные бумаги – бестелесные вещи. Правовые проблемы современной теории ценных бумаг. Москва : Статут, 1998. 176 с.
21. Некіт К.Г. Особливості змісту та здійснення права віртуальної власності. *Часопис цивілістики*. 2019. № 32. С. 86–92.

Некіт Катерина Георгіївна

ЦИФРОВІ ДАНІ ТА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Статтю присвячено визначенню правової природи новітнього об'єкта цивільних відносин – цифрових даних – і їх співвідношення з категорією «інформація». Проаналізовано можливість поширення правового режиму власності на інформацію як загальну категорію та цифрові дані як особливий вид інформації. Досліджено доктринальну дискусію навколо визначення правової природи інформації. Вивчено підходи до визначення поняття й ознак інформації. Зроблено висновок, що деякі види інформації в жодному разі не можуть виступати об'єктами права власності й узагалі розглядатися як об'єкти цивільного обігу. Водночас на деякі види інформації доцільно поширити режим права власності, що більшою мірою відповідає потребам інформаційного суспільства. В інформаційному суспільстві інформація модифікується й набуває нових характеристик, раніше їй не властивих, що може змінити уявлення про її правову природу. Зроблено висновок про необхідність у сучасних умовах розрізняти поняття інформації та даних. Необхідно відрізнити категорію інформації як знання й цифрових об'єктів, які тільки за формою свого існування є інформацією. Будь-яка інформація є обробленими даними, у суб'єктивному сприйнятті крізь призму особистого досвіду та цінностей така інформація може перетворюватися на знання, що визначає її характерні властивості як специфічного об'єкта цивільних правовідносин. Разом із тим не будь-які дані підлягають обробці з метою перетворення на інформацію, що має здатність перетворитися на знання. Так звані цифрові дані є сукупністю символів, цінність яких визначається виключно попитом на них. Такі дані, будучи інформацією лише за формою, а не за змістом, набувають специфічних властивостей. Для них не є характерними ті ознаки, які властиві інформації в її класичному розумінні. Вони не піддаються моральному старінню, не можуть необмежено поширюватися, що обумовлено специфікою технологій, можуть бути знищені, мають вичерпний характер і, що вкрай важливо, можуть бути відділені від особи, яка їх передає. Тобто такого роду даними можна розпоряджатися аналогічно тому, як відбувається розпорядження матеріальними речами. З урахуванням визначених у статті властивостей та ознак цифрових даних зроблено висновок про допустимість уважати їх особливого роду безтілесними речами – цифровими речами, або квазіречами. Відповідно, на ці об'єкти може бути поширений режим власності, оскільки за своїми властивостями вони відрізняються від інформації в її усталеному розумінні та наближаються за ознаками до речей матеріального світу.

Ключові слова: інформація, цифрові дані, квазіречі, цифрове майно, віртуальне майно, право власності.

Nekit Kateryna

DIGITAL DATA AND INFORMATION AS OBJECTS OF OWNERSHIP

The article is devoted to determining the legal nature of the newest object of civil relations – digital data and their relationship with the category of “information”. The possibility of extending the legal regime of ownership to information as a general category and digital data as a special type of information is analyzed. The doctrinal discussion concerning the definition of the legal nature of information is studied. Approaches to the definition of the concept and features of information are studied. It is concluded that some types of information can never be objects of property rights and can not be considered as objects of civil circulation. At the same time, it is advisable to extend the regime of property rights to some types of information, which better meets the needs of the information society. In the information society, information is modified and acquires new characteristics not previously inherent in it, which may change the perception of its legal nature. The conclusion is made about the need to distinguish between the concepts of information and data in modern conditions. It is necessary to distinguish the category of information as knowledge and digital objects, which are information only in the form of their existence. Any information is processed data, and in the subjective perception through the prism of personal experience and values, such information can be transformed into knowledge, which determines its characteristic properties as a specific object of civil law. At the same time, not all data can be processed to be transformed into information that has the ability to be transformed into knowledge. The so-called digital data is a set of symbols, the value of which is determined solely by the demand for them. Such data, being information only in form and not in content, acquire specific properties. They are not characterized by those features that are inherent in the information in its classical sense. They are not subject to moral aging, cannot be spread indefinitely, due to the specifics of technology, can be destroyed, are exhaustive, and most importantly – can be separated from the person who transmits them. That is, this kind of data can be disposed of in the same way as the disposal of material things. Taking into account the properties and features of digital data defined in the article, it is concluded that it is permissible to consider them a special kind of disembodied things – digital things, or quasi-things. Accordingly, these objects can be extended to the mode of ownership, because in their properties they differ from the information in its usual sense and are close in features to the things of the material world.

Key words: information, digital data, quasi-things, digital property, virtual property, ownership.